

FILMY JIŘÍHO MENZELA SE DIGITALIZUJÍ TAJNĚ

Při příležitosti oslav 80. narozenin režiséra Jiřího Menzela se na únorové dny roku 2018 připravují tři premiéry nově digitalizovaných filmů - Báječní muži s klikou, Na samotě u lesa a Postřižiny. Film Postřižiny měl být již dávno digitálně restaurován po té, co to bylo v roce 2014 na Mezinárodním karlovarském filmovém festivalu při uvedení nově zrestaurovaného filmu Ostře sledované vlaky přislíbeno zaplněnému a aplaudujícímu Velkému projekčnímu sálu karlovarského Thermalu. Tento slib však nikdy nebyl naplněn. Důvodem byl zákaz NFA a vedení SFK k tomuto restaurování, protože autoři si přáli, aby restaurování probíhalo Metodou digitálně restaurovaného autorizátu (DRA) s čímž hlavně NFA zásadně nesouhlasil. Tato metodika byla vyvíjena na Akademii múzických umění v Praze v rámci výzkumného programu národní kulturní identity financovaného Ministerstvem kultury České republiky (NAKI). Helena Bezděk Fraňková, ředitelka Státního fondu kinematografie se postavila proti autorizované digitalizaci tvrzením, že žádná taková metodika zatím ještě neexistuje, že se zatím jen vyvíjí. Ostře sledované vlaky byly již plně digitalizovány metodou DRA v rámci ověřovacího výzkumu NAKI, ale nařízením SFK nesměl být tento fakt uveden v titulcích filmu. Pan režisér Jiří Menzel metodu DRA podporuje a jeho kameraman prof. Jaromír Šofr je přímým autorem této metodiky autorizované digitalizace. Oba vyjádřili svoje názory na autorizovanou digitalizaci v knize Živý film, vydané jako jeden z výstupů výzkumného projektu v roce 2016. Připomeňme jen jaký je rozdíl mezi autorizovanou metodikou (DRA) s tzv. „konzervativní metodou NFA“ (nijak necertifikovanou). Při použití metody DRA jsou vedle odpovědného digitálního restaurátora s patřičným odborným vzděláním v oborech kamera a zvuk účastni také 3 členové expertní skupiny kameramanů a 2 mistři zvuku, kteří hodnotí a kontrolují výsledný vzhled a charakter obrazové a zvukové složky filmového díla. Při práci NFA nejenom že není účasten odborný restaurátor, ale ani zástupci autorů a žádní experti. Častokrát digitalizaci NFA vedly jen filmové historičky a nebo přizvaní techničtí koloristé či studenti bez řádné profesní aproby. Tyto neodborné digitalizace NFA vedly k vleklému sporu a protestům jak Asociace českých kameramanů tak mistrů zvuku, Českého filmového a televizního svazu FITES. Tento spor s ředitelem NFA Michalem Bregantem, který byl prezentován NFA účelově jako spor osobní, přerostl brzo v několik tzv. osobních sporů, vždy na jedné straně s ředitelem Bregantem a na druhé straně s odborníkem na poli technologie. Je znám rovněž soudní proces, který vedla s NFA Nadace české bijáky, první a zatím i jediný producent digitalizace českých filmů. Byla podepsána řada memorand o porozumění podporující vznik certifikované metodiky DRA od takových společností jako jsou Nadace české bijáky, Asociace českých střihačů a střihaček, Konfederace umění a kultury, Herecká Asociace, Český filmový a televizní svaz FITES, Asociace producentů, Ochranná organizace autorská OOA-S, OAZA Asociace mistrů zvuku a další. V pravý čas vznikla petice na odvolání ředitele Breganta kterou podepsalo více než 80 předních filmových tvůrců včetně Miloše Formana. Hnutí za záchranu vyústilo po dvou bezvýsledných jednáních u kulatého stolu ministra kultury Daniela Hermana v hodnocení digitalizačních produktů NFA tzv. nezávislou ministerskou expertní komisí Daniela Hermana ve složení Michal Kratochvíl (vedoucí technolog ČT), Ivo Marák (vedoucí technolog UPP), Pavel Rejholec (Digitální restaurátor a vedoucí technolog SOUNDSQUARE) a Vladimír Smutný (kameraman a pedagog FAMU). Tato komise jednoznačně odsoudila výsledky neautorizované (tzv. vulgární digitalizace) v produkci placené z Norských fondů, které doporučila znovu digitalizovat s vyjádřením, že **„filmy nelze přijmout jako restaurované. Restaurované filmy musí mít jednotný obrazový koncept shodný s konceptem autorů, a to jak obrazu, tak zvuku. Ve sledovaných filmech nejenže u některých filmů byl koncept špatně zvolen, ale u všech filmů byl obraz v průběhu barevně nevyrovnaný, to znamená špatně vygradovaný. Z toho pohledu se tedy nedá tyto filmy považovat za správně zrestaurované, což potvrzuje i množství reakcí odborné veřejnosti.“** Odkaz na dokument naleznete ZDE:

<http://www.ceskam.cz/userfiles/files/ZPRAVA%20KOMISE%20MKCR%20O%20DIGITALIZACI%20NFA.pdf>

Zdálo by se, že je tím spor vyřešen. Mezi tím (2017) navíc došlo k úspěšnému dokončení aplikovaného výzkumu NAKI na AMU. Vedoucí tohoto projektu prof. Marek Jícha získal Osvědčení a sedm dílčích certifikovaných metodik, které tvoří celek DRA, které jsou nyní volně dostupné pro všechny producenty digitálního restaurování na webovských stránkách Národního úložiště šedé literatury ZDE:

https://invenio.nusl.cz/search?ln=en&sc=1&p=4900_a%3A%27Metodiky+digitalizace+N%C3%A1rodn%C3%ADho+filmov%C3%A9ho+fond%C3%ADho&f=&action_search=Search&c=Vysoko%C5%A1kolsk%C3%A9+kvalifika%C4%8Dn%C3%AD+pr%C3%A1ce&c=Zpr%C3%A1vy&c=Autorsk%C3%A9+pr%C3%A1ce&c=Firemn%C3%AD+literatura&c=Konferen%C4%8Dn%C3%AD+materi%C3%A1ly&c=Analytick%C3%A9+metodik%C3%A9+materi%C3%A1ly&c=Propaga%C4%8Dn%C3%AD+materi%C3%A1ly

Tento výzkum přinesl také bohatý vzorkovník 19 filmů, který poukazuje na rozdíl mezi tím, jak vypadají výsledky obou metod. Filmoví historikové preferují vzhled dochovaných filmových kopií včetně dobových autentických degradací. Takové digitalizáty nazýváme DIGITÁLNÍ FAKSIMILE REFERENČNÍ KOPIE (DFRK). Digitalizace DRA naopak využívá práci se 4K naskenovanými obrazovými daty pořízenými z originálních negativů filmů. Práci s originálním negativem však může zastávat pouze kvalifikovaný kameraman, nejlépe sám autor natočeného filmu, nežije-li, pak expertní skupina kameramanů. Vzorkovníky k porovnání výsledků těchto dvou metod (resp. Certifikované metodiky DRA a nemetody NFA) naleznete ZDE:

<http://www.research-dra.com/vzorkovniky-dra/>

V rámci výzkumu NAKI rovněž vzniklo 5 ověřovacích digitalizací metodiky DRA u filmů Kamenný most rež. Tomáše Vorla, Cesta z města rež. Tomáše Vorla, Radúz a Mahulena rež. Petra Weigla, Place de la Concorde chronofotografu Étienne-Julese Mareye a filmu Žiletky rež. Zdeňka Tyce. Všechny tyto digitalizace byly přijaty odbornou veřejností jako vynikající obdobně jak tomu bylo u filmu Ostře sledované vlaky, který však značku DRA nesměl mít v titulcích. Schvalovací protokoly a Restaurátorské zprávy těchto pěti DRA filmů naleznete ZDE:

<http://www.research-dra.com/restauratorske-zpravy-dra/>

Současná situace se opět přiostrhuje, protože ve vedení SFK a NFA, byť bychom očekávali, že po tak velkém neúspěchu a ostudě tzv. „konzervativní metody NFA“ dojde ke změnám, vítězí politika pravého opaku. Již nové uvedení digitálně restaurovaného filmu Obchod na korze rež. Jána Kadára a Elmara Klose na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech v roce 2017 ukázalo, že bylo opět zakázáno uvést do titulků filmu fakt, že se jedná o autorizovanou digitalizaci. Podářilo se prosadit pouze to, že kameramani-experti, kteří film restaurovali byli uvedeni až na úplném konci závěrečných titulků zmenšeným písmem bez vyjádření jejich přínosu a restaurátorské úlohy pod nekorektním označením „děkujeme za spolupráci“. Nadace české bijáky, producent digitalizace, nedostal od SFK povolení k použití titulku metodiky DRA. Nicméně na pódiu ve Velkém sále Thermalu byli tito kameramani osobně přítomni a prezentováni alespoň verbálně, jako členové restaurátorského týmu. Jména těch, kteří slavné dílo přivedli k původní působnosti jsou dostatečným dokladem profesionální kvality - Ivan Šlapeta, Josef Špelda a Jiří Šimunek. Pozoruhodné rovněž je, že za státní peníze byl vytvořen v rámci projektu NAKI vzorkovník DRA filmu Obchod na korze, který byl pro digitalizaci předem k dispozici, ale rovněž nesměl být použit, aby se nemohlo DRA zmínit. Členové expertní skupiny však byli stejní odborníci, kteří tento vzorkovník vytvářeli, tedy výsledek restaurátorské práce byl nakonec stejný. Proč ale SFK neumožnil využít odborně vytvořený vzorkovník DRA Obchodu na korze, když byl jeho vznik byl přímo financován z peněz ministerstva kultury je důkazem známé arogance účelové moci z opačného konce .

Dnes se musí nově restaurované filmy režiséra Jiřího Menzela digitalizovat tajně, bez smluvních vztahů a čistě na bázi přátelství k autorům celého digitalizačního týmu vedeného Ivo Marákem v UPP. Členové expertní skupiny kameramanů vedené prof. Jaromírem Šofrem, kameramanem těchto filmů, vstoupili do tohoto procesu s nadějí, že se konečně Menzelovy filmy dočkají kvalitní digitalizace a využívající zkušeností a kroků Metodiky DRA. Jsou ale šokováni ze zjištění, že opět nesmí být tento fakt uveden v titulcích filmů. Helena Bezděk Fraňková, ředitelka Státního fondu kinematografie z nepochopitelné morálky a lobizmu tento titulek nechce opět povolit. Dnešní důvod neznáme, DRA je přece již certifikovaná, tedy existující a ministerstvem kultury ověřená metodika a Nadace české bijáky chce tuto metodiku používat. Autoři zastupovaní Ochranou orgnizací autorskou OOA-S proto zvažují trestní oznámení na SFK pro obstrukce a maření produktů certifikovaných metodik DRA, které vznikly s finančním rozpočtem 52 mil korun (peníze daňových poplatníků = diváků, kteří si rovněž přejí, aby české filmy vypadaly tak, jak je jejich autoři natočili). Proč metodiky vznikly a proč se nesmí dnes používat, když jejich produkt je prokazatelně kvalitní? Jak je zhodnocována investice ministerstva kultury v částce 52 miliónů do vzniku metodik,

když je v současné době de facto stejnou institucí a zákazy SFK znehodnocována? Jde o politický lobbying evropských archivářů vedených panem Nicolo Mazzantim, který vylučuje účast kameramanů z procesu restaurování a digitalizace archivních filmů a který si osobuje nařizovat jednotlivým národním archivům a tím ve své podstatě všem autorům dotčených filmů, jak mají tyto jejich filmy finálně vypadat, nezbytně jinak, než jak je autoři odvedli divácké veřejnosti. To je nepřijatelné a narušuje to nebezpečným způsobem kladný vztah diváků - občanů České republiky k Evropské unii, která nemůže jen tak nařizovat má-li být rohlík rovný a nebo zahnutý. Národní filmový archiv není majetkem Nicolo Mazzantiho, ani jiného archiváře či historika. Je to majetek českého národa, který jej financuje ze svých daní a který má právo na řádné a hospodárné spravování tohoto kulturního majetku v mnohých případech vysoké kulturní hodnoty. Autoři filmů mají potom právo na to, aby jejich filmy zde uložené byly prezentovány tak, jak byly natočeny. Tedy v digitální formě prostřednictvím projekcí z digitálně restaurovaných nosičů v autorizované kvalitě.

Navic tento politický tlak, kterému nezabránil ani ministr kultury Daniel Herman a jeho kolegové z KDU-ČSL, na které se s důvěrou autoři českých filmů dříve obrátili s prosbou o pomoc, vede v současnosti k potlačování práce odborníků na Akademii múzických umění formou např. neprodloužením smlouvy s vedoucím projektu NAKI prof. Markem Jíchou v pozici vedoucího výzkumné laboratoře. Jícha je dnes bez počítače, bez možnosti zpracovávat nasbíraná data v hodnotě několika milionů korun a nemůže ani kontrolovat činnost nově vzniklé Laboratoře CPA (Centrum poradenství a analytických služeb), vybudované na FAMU. CPA má podle zadání projektu NAKI za úkol, pokračovat v metodickém výzkumu a digitalizování podle certifikovaných metodik DRA po dobu následujících pěti let. Laboratoř povede někdo jiný, kdo ji zřejmě bude přizpůsobovat politickým tlakům Heleny Bezděk Faňkové a jejím lobbistickým zájmům vedoucím, přes ředitele NFA Michala Breganta k panu Mazzantimu a jeho vylučujícím doktrínám. Ty prokázal neuvěřitelným dopisem, který zaslal ministru kultury ČR Danileu Hermanovi, kde nám všem přímo vyhrožuje, že nezrušíme-li metodiku autorizované digitalizace DRA, uvede filmové organizace v České republice do izolace a to i s využitím evropských orgánů. Tento text naleznete ZDE([Odkaz na web](#)). Toho se zřejmě Helena Bezděk Fraňková nejvíce obává v první řadě a tak zahazuje zájmy českých filmových tvůrců do odpadu jako nedůležitost.

Proč jsou několikamilionové ztráty za negativně remasterované digitalizáty neodpovídající původní autorské podobě děl a jejich realizátoři z řad NFA státem dále chráněni a odborníci z AMU, kteří prokázali kvalitu výsledků své týmové práce trestáni? Zná někdo odpověď na tuto otázku?

Obrácíme se proto o pomoc na všechny diváky českých filmů, kterým není osud dědictví českého filmu lhostejný, ve věci prosazení výsledků pětileté práce odborníků v rámci Programu národní kulturní identity (NAKI) a dále o prosazení, aby mohly být filmy režiséra Jiřího Menzela (ale nejenom ony) digitalizovány certifikovanou metodikou DRA. To je cesta vedoucí k návratu původní vizuální podoby filmů nejen zmíněného jubilanta režiséra Jiřího Menzela avšak i dalších klasiků národní kinematografie tak, jak vyžaduje jejich kvalita. Jiná metodika, která by vedla ke kvalitním výsledkům a tím i finančním úsporám zatím neexistuje. Metodika DRA splňuje všechna přísná kritéria podobně jako ostatní restaurátorské metodiky v oborech restaurování výtvarných děl, včetně odborné závěrečné restaurátorské zprávy a schvalovacího protokolu účastněných odborníků.

Jiří Šimunek
kameraman A.Č.K.
člen výzkumného týmu NAKI Akademie múzických umění v Praze